

С обич на Дон Конгдън, който ме подтикна.

*В памет на Реймънд Чандлър, Дашиъл Хамет,
Джеймс М. Кейн и Рос Макдоналд.*

*И на моите мили приятели и учители
Ли Брекит и Едмънт Хамилтън – непрежалимите.*

В ония дни град Венеция, щата Калифорния, беше особено примамлив за хора, влюбени в тъгата. Мъгла се стелеше там почти всяка нощ и край брега стенеха петролните сонди, тъмна вода припляскваше в каналите и пясък съскаше в прозорците на домовете, щом вятърът се втурнеше и подхванеше песента си в откритите пространства и пустите алеи.

Това бяха дните, когато кеят на Венеция бе изоставен на разрухата и гинеше в морето, а скелетът на гигантски динозавър, влакчето от лунапарка, се губеше отдолу под вълните.

В края на един дълъг канал, изтърколени и тикнати вътре, се виждаха стари циркови фургоци, а в клетките в среднощ, ако се вгледаш, се забелязваше живот; риби и раци прихождаха с прилива и сякаш цирковете от всички времена загиваха и чезнеха в ръжда.

Имаше я и гръмовитата лавина на един голям червен трамвай, който на всеки половин час се втурваше към морето, а в полунощ свиваше по завоя, хвърляше искри от високите жици и продължаваше нататък с такива стонове, сякаш мъртъвците се обръщаха в гроба, сякаш и самотните полюшващи се ватмани знаеха, че след година вече няма да ги има; че релсите ще са залени с цимент и асфалт, а високите тънки жици, навити на рула, ще са изчезнали безследно.

По това време, в една от ония самотни години, когато мъглите не свършваха и ветровете ридяха нестихващо, като пътувах в стария червен трамвай, тази щръкнала гръмотевица, една нощ, без да осъзная, срещнах другаря на Смъртта.

Нощта беше дъждовна, четях книга в средата на стария, раздрънкай, громолящ трамвай, запътил се от една празна, осеяна с билетни конфети спирка към следващата. Бяхме сами – аз, просторният разсъхнат дървен вагон и отпред ватманът, който превключваше месинговите ръчки, отпущаше спирачките и ускоряваше, когато трябва.

И оня човек отзад на пътеката, вмъкнал се някак, без да забележа.

Накрая го усетих, понеже залиташе насам-натам, залиташе зад мен дълго време, обзет сякаш от колебание – имаше четиридесет празни места, а късно нощем при толкова празнота как да решиш кое точно да избереш? Най-сетне го чух да сяда и разбрах, че е наблизил, защото от него се понесе смрад – както от бряг след отлив над полята. Дрехите му воняха, а лъхаше и на много алкохол, изпит за кратко време.

Не се извърнах. Отдавна съм научил, че погледите само поощряват.

Затворих очи и не помръдвах. Напразно.

– Ох! – простена човекът.

Почувствах как се навежда напред. Горещ дъх опари шията ми. С ръце на коленете, аз се дръпнах встрани.

– Ох! – простена той по-силно. Сякаш политаше в пропаст и зовеше за помощ или плуваше в бурно море и чакаше да бъде забелязан.

– Ах!

Вече валеше из ведро, големият червен трамвай залиташе през тъмните крайпътни ливади, а пороят шибаше по стъклата и скриваше от погледа околния простор. Преплувахме край Кълвър сити¹, без да видим филмовите студиа, и продължихме, грамадният вагон пъхтеше, дъските на пода скимтяха, скърцаха празните седалки, свирката пицеше пронизително.

Ужасна смрад лъхна зад мен, когато невидимият изкрещя:

– Смъртта!

Свирката заглуши думите му и той пак подхвана:

– Смъртта...

¹ Център на филмовата индустрия в САЩ. – Б. пр.

Ново изсвирване.

– Смъртта – изрече гласът зад гърба ми – е занимание самотно!

Стори ми се, че ще се разплаче. Взирах се напред в поройния дъжд, който се втурваше да ни посрещне. Трамваят забави ход. Човекът се надигна разгневено, готов сякаш да ме напердаши, ако не го изслушам и не погледна най-сетне към него. Искаше да бъде видян. Искаше да ме удави в тая своя нужда. Усетих ръцете му да се протягат, но като юмуци ли или като остри нокти – за да ме одере или да ме удари, това не разбрах. Вкопчих се в облегалката пред мен. Гласът му избухна:

– О, смъртта!

Трамваят спря.

Давай, казах си, *довърши го!*

– Е занимание самотно! – изрече той със зловещ шепот и слезе на спирката.

Чух задната врата да се отваря. Най-сетне се извърнах.

Вагонът беше празен. Човекът си беше отишъл заедно със своите тревоги. Чакълът на пътечката край трамвая скърцаше.

Невиденият мърмореше нещо, когато вратите прищракаха плътно. Гласът му долиташе през стъклото. Нещо за гроба. Нещо за гроба. Нещо за самотниците.

Трамваят отскочи напред и хукна през високата трева и бурята.

Отворих прозореца и се взрях навън в мократа тъма.

Възможно бе отзад да имаше и град, и хора или пък някой, смазан от тежка скръб – не ги виждах, не ги и чувах.

Трамваят се носеше към океана.

Изпитвах ужасното чувство, че ще нахълта в него.

Смъкнах рязко прозореца и седнах разтреперан.

До края на пътуването неспирно си повтарях: ти си едва на двадесет и седем. Не пишеш. Но...

И все пак изгълтах едно питие.

Тук, в тоя затънтен край на континента, докъдето заселническите фургони бяха докретали заедно с хората в тях, открих един отворен бар, в който нямаше жива душа освен съдържателя, поклонник на късното предаване „Давай с мен, Касиди“ по телевизията.

– Една двойна водка, моля.

Гласът ми ме стресна. Защо исках да пия? За да се осмеля да звънна на моята любима Пег, на две хиляди мили отук в град Мексико? За да я успокоя, че съм добре? Но какво толкова ме беше сполетяло?

Нищо освен едно пътуване с трамвай в студения дъжд и един ужасяващ глас зад мен, издухващ облаци от страх. Ала няхах смелост да легна в самотното си легло, празно като хладилник, изоставен от окитата² по пътя им към западните щати.

² Странстващи земеделски работници от щата Оклахома през 1930 г. – Б. пр.

По-празна от леглото беше само сметката ми в „Банка на видните американски белетристи“, разположена в сграда като крайморски римски храм, готова да бъде отмита от вълните на следващата финансова рецесия. Сутрин касиерите чакаха отпред в гребни лодки, а директорът давеше мъката си в близкия бар. Виждах ги рядко. Тъй малко фантастични разкази успях да продам на някое и друго безлично списание, че нямаше какво да вложа в банката. Та...

Отпих от водката. Потръпнах отвратено.

– Господи – възкликна барманът, – сякаш не си близвал алкохол.

– Наистина не съм.

– Изглеждаш ужасно.

– *Усещам* се ужасно. Разбирате ли какво е да чувстваш, че нещо страшно ще се случи, без да знаеш какво е то?

– На това му викат „*тръпки на смъртта*“.

Пийнах пак и изтръпнах.

– Не, не. Нещо *наистина* страшно, което се сключва около теб, това и казвам.

Барманът надникна зад рамото ми, сякаш виждаше там призрака на оня от трамвая.

– С него ли дойде?

– Не.

– Тогава го няма.

– Да – отвърнах, – но му чух *гласа*. Живата Фурия³!

– *Фурия* ли?

– Не му видях лицето. О, господи, сега ми е още по-зле. Лека нощ.

– И да зарежеш алкохола, ей!

Но аз вече бях във вратата и се озъртах, за да спипам онова, което ме причакваше. По кой път да се прибера, за да избегна мрака? Реших.

И макар да знаех, че съм сбъркал, хукнах край тъмния бряг на канала, към потъналите циркови фургони.

Как се бяха озовали тия клетки на лъвовете в дъното на канала, не знаеше никой. Също никой не помнеше кой е прокопал каналите през средата на стария град, разпаднал се вече на пух и прах, и този прахоляк стържеше нощем по вратите, примесен с пясъчинки, със сухи водорасли и изветрял тютюн от фасовете, мятани по брега от 1910 година насам.

Тъй или иначе, каналите ги имаше, а в края на единия от тъмнозелените, омазнени с петрол водни пътища бяха старите циркови фургони и клетките, които лющеха белия си емайл и златната блажна боя и поръждавяваха железните си решетки.

Много отдавна, в началото на двайсетте, тези клетки, кръстосвани от диви животни, са громолели по улиците като летни гръмотевични бури, а лъвовете разтваряли паст и горещият им дъх миришел на месо. Впрягове от бели коне теглели това великолепие из улиците на Венеция и

³ Фурии – богини на отмъщението (мит.). – Б. пр.

през околните поля много преди „Метро Голдуин Майер“ да издигне своите лъжливи фасади и да създаде нов вид цирк, който ще живее вечно на филмовата лента.

Днес останките от някогашната циркова процесия почиваха на дъното. Едни от клетките на колела стърчаха прави в дълбоките води на канала, други лежаха на една страна, погребани в приливите, които ги разкриваха на зазоряване и пак ги скриваха в среднощ. През прътите им се провираха риби. Денем момчетиите идваха да играят върху големите подводни острови от стомана и дърво, понякога се вмъкваха в тях, разтърсваха решетките и ревяха като зверове.

Но сега, късно след полунощ, когато и последният трамвай беше отминал на север край пустите пясъци, каналите приплискваха черни води и мляскаха в клетките като беззъби баби.

Появих се тичешком, навел глава срещу дъжда, който изведнъж секна. Луната надзърна от тъмен процеп като огромно око, вперено в мен. Крачех през огледала, които ми показваха същата луна и същите облаци. Крачех по небето долу – и изведнъж нещо се случи...

Изотзад някъде голяма приливна солена вълна се претър-коли, черна и заоблена, между стените на канала. Пясъчна дига май се бе пробила и беше пуснала насам морето. И тъмните води нахлуха. Приливът стигна до малкия мост в мига, когато аз бях по средата.

Водата просъска край старите лъвови клетки.

Стреснах се. Страбчих парапета на моста.

Защото в една от клетките, точно под мен, нещо белезникаво се хласна в решетката.

Ръка помахна от клетката.

Някой стар укротител на лъвовете, унесъл се в сън, току-що се беше пробудил на непривично място.

Ръката му се протегна мързеливо вътре в клетката, зад решетката. Звероукротителят бе вече съвсем буден.

Водата спадна и пак се вдигна.

Едно привидение се залепи на решетката.

Надвесен над парапета, не вярвах на очите си.

Сега призрактът доби определени форми. Не само длан, ръка, а цяло едно тяло се сви и се раздвижи отмаляло като огромна марионетка, хваната в железен капан.

Бледо лице с празни очи, които отразяваха луната и нищо друго, стоеше долу като сребърна маска.

Приливът се дръпна. Тялото изчезна.

Вътре в съзнанието ми огромният трамвай изви по завой от ръждясали релси, удари спирачки, изхвърли искри, изсъска и спря, докато някъде далеч невиденият мъж изстрелваше онези думи при всеки нов тласък, подскок и устрем.

„Смъртта е – занимание – самотно.“

О, не!

Приливът отзивчиво нахлу като при спиритически сеанс, запомнен от друга някоя нощ.

Един мъртвец искаше да се освободи.

Някой изкрещя ужасено.

Разбрах, че съм бил аз, когато десетина прозореца изведнъж светнаха в къщурките по брега на тъмния канал.

– Хайде сега, отдръпнете се, дръпнете се!

Прииждаха още коли, още полицаи, още прозорци се осветяваха, още хора излизаха, загърнати в халати, замаяни от съня, за да застанат до мен, който бях по-замаян и от тях. Наподобяхахме тъпла унили клоуни, изоставени на моста, вгледани долу в нашия удавен цирк.

Стоях разтреперан, вперил очи в клетката, и се питах: защо не погледнах назад? Защо не видях оня, който знаеше всичко за този долу в цирковия фургон?

Господи, казах си, ами ако оня от трамвая сам е натикал този мъртвец *вътре* в клетката?

А доказателства? Нямах. Имах само четири думи, повторени в един нощен трамвай, един час след полунощ. Имах само дъждовни капки, процеждащи се от високите жици с екота на тези думи. Имах само шума на студените води, придошли като смърт по канала, за да облеят клетките и да се върнат още по-студени там, откъдето се бяха явили.

Откъм старите бунгала прииждаха още клоуни.

– Хайде, народе, минава три часът. Разотивай се!

Пак беше заваяло, а полицаите, като се появиха, ме бяха измерили с поглед, сякаш казваха: абе ти защо не си гледаш своята работа? Да бе почакал поне до сутринта, за да го съобщиш, и то по телефона, анонимно!

Един полицай бе застанал на ръба на канала в черни бански гащета и гледаше водата с отвращение. Бялото му тяло отдавна не бе виждало слънце. Стоеше и наблюдаваше как приливът влиза в клетката, повдига спящия там, а оня му маха. Иззад пръчките изплува лице. Изражението бе толкова неземно, че навяваше тъга. Ужасна болка ми сви гърлото. Отстъпих, защото чух как се разхълцвам от мъка.

Тогава бялото тяло на полицая проряза водата. Той потъна.

Помислих – и той се удави. Дъждът падаше по мазната повърхност на канала.

Изведнъж полицаят се появи вътре в клетката, с лице на пръчките, поемайки въздух.

Уплаших се, реших, че е мъртвецът, дошъл за сетен път да вдъхне от живота.

Миг след това видях плувеца да се измъква от далечния край на клетката и да влачи подире си една призрачна форма като траурен воал от избелели водорасли.

Някой хълцаше на умряло. О, господи, ахнах, та това съм бил аз.

Простряха тялото на брега на канала, а плувецът започна да се бърше. Гаснеха светлинките на патрулните коли. Трина полицаи, надвесени над трупа с фенерчетата си, разговаряха тихо.

– ...Според мен преди няколко часа.

– ...Къде е следователят?

– ...Изключил си е телефона. Том отиде да го доведе.

– ...Има ли портфейл – документи за самоличност?

– Няма. Трябва да е приходящ.

Започнаха да му обръщат джобовете.

– Не, не е приходящ – изрекох и се спрях.

Един полицаи насочи фенерчето си към мен. С голямо любопитство се взря в очите ми и чу моите хлипове.

– Познавахте ли го?

– Не.

– Тогава защо?...

– Защо ми е мъчно ли? Просто така. Той е мъртъв завинаги. Боже мой. И аз да го намеря!

Проряза ме спомен.

В един ведър летен ден бях свил зад някакъв ъгъл и бях видял човек, прострян под спрял автомобил. Шофьорът тъкмо изскачаше от колата и се надвесваше над тялото. Отстъпих встрани, сетне спрях.

Нещо се розовееше на тротоара до обувката ми.

Знаех какво е – от гимназиалните лабораторни експонати. Самотно парче от човешки мозък.

Някаква минувачка, непозната, дълго остана загледана в тялото под колата. Сетне направи нещо импулсивно и неочаквано и за самата нея. Бавно коленичи край трупа. Потупа го по рамото, докосна го дружелюбно, сякаш му казваше: хайде, недей, недей така, хайде, стани.

– Убили са го, нали? – чух се да питам.

Полицаят се извърна.

– Защо мислите така?

– А как иначе, искам да кажа, как се е озовал в тази клетка под водата, ако някой не го е *натикал* там?

Фенерчето блесна отново и опипа лицето ми като ръка на лекар, която търси симптомите.

– Вие ли съобщихте по телефона?

– Не. – Потръпнах. – Аз изкрещях и събудих всички наоколо.

– Хей – прошепна някой.

Цивилен детектив, нисък, пооплешивял, коленичи край трупа и обърна джобовете на самото. От тях се изгърси нещо сбучено и парцаливо – като мокри снежинки, но от бяла хартия.

– Дявол да го вземе, това пък какво е? – чу се глас.

Аз знам, помислих си, но замълчах.

С разтреперана ръка се наведох край детектива да грабна от тази хартиена каша. Той продължаваше да вади от другите джобове все същия боклук. Стиснах малко в дланта си и докато ставах, си го натиках в джоба, а детективът вдигна поглед към мен.

– Вир-вода сте – обади се той. – Оставете си името и адреса на този полицаи и тръгвайте. Идете да се изсушите.

Отново заваля, целият треперех. Обърнах се, казах си името и адреса и забързах към къщи.

Притичал бях до съседната пряка, когато някаква кола спря и вратата ѝ се отвори. Ниският детектив с олисяващата коса примигна към мен.

– Боже мой, изглеждате ужасно! – възкликна той.

– И друг един ми го каза преди половин час.

– Влизайте.

– Живея на другата пресечка.

– *Влизай!*

Промъкнах се вътре разтреперан, а той ме отведе през двете пресечки до евтината ми, безлична кибритена кутийка с гръмкото название „апартамент“. Едва се задържах прав, като се измъквах, тъй бях разсипан от това треперене.

– Кръмли – представи се детективът. – Елмо Кръмли. Обадете се, като разберете какъв е този хартиен боклук, дето си го натикахте в джоба.

Трепнах виновен. Ръката ми се мушна в джоба. Кимнах.

– Непременно.

– И стига сте се тревожили, не се разстройвайте чак толкова – каза Кръмли. – Това е един никакъв... – Той млъкна, засрамен от думите си, скри се вътре и се приготви да потегли.

– Аз пък все си мисля, че е *някакъв* – отговорих. – Щом си припомня кой е, ще ви се обадя.

Не смеех да мръдна. Боях се, че ужасни неща ме дебнат откъм гърба. Като си отключи да вляза, дали с мен няма да нахлуе и черната вода на канала?

– Шавай! – викна Елмо Кръмли и затръшна вратата.

Колата му се превърна в две червени светли точки, потъващи в новия порой, който направо ми затваряше клепачите.

Погледнах през улицата – ето я бензиностанцията и до нея телефонна будка, която ми служеше за кантора – оттам звънях на редакторите, които никога не позвъняваха обратно. Пребър-ках си джобовете за монети – ще се обадя в град Мексико, ще събудя Пег, ще дам разговора за нейна сметка и ще я разправа за клетката, за она, и – о, боже мой – ще я изплаша до смърт!

Послушай детектива, казах си.

Шавай.

Така се бях разтреперил, че едва вкарах проклетия ключ в ключалката.

Дъждът се вмъкна заедно с мен.

А вътре ме очакваха:

Една празна гарсонiera шест на шест, с изтърбушен от употреба диван, библиотека с четиринайсет книги и много празни полици, кресло, купено на разпродажба, евтино небоядисано чамово бюро, а върху него несмазвана пишеща машина марка „Ъндъруд Стандарт“ от 1934 г., огромна като пианола и шумна като тропот на дървено сабо по незастлан под.

В машината имаше бял лист. От едната ѝ страна в дървена кутия бе подредена литературната ми продукция, цялата на един куп. Имаше броеве от списанията „Евтина детективка“, „Детективски разкази“ и „Черна маска“, всяко от които ми беше платило по трийсет-четирийсет долара за разказ. От другата ѝ страна имаше друга дървена кутия, в очакване да я задръстя с ръкописи. В нея почиваше една-единствена страничка от романа, който се инатеше да потръгне.

НЕОЗАГЛАВЕН РОМАН.

И отдолу моето име. И датата, 1 юли 1949 г.

Кое то бе преди три месеца.

Потреперих, съблякох се, разтърках се с пешкира, нахлузих си хавлията, пак се върнах и забих поглед в бюрото.

Докоснах пишещата машина, озадачен да разбера какво е всъщност: мой бивш приятел или безчестна любовница.

Допреди няколко седмици от нея излитаха звуци, наподобяващи по нещичко гласа на Музата. А пък сега, все по-често и по-често, седях пред гадната машинка, сякаш ми бяха отсекли ръцете. По три-четири пъти на ден сядах там, разтърсван от литературни напъни. Нищо не излизаше. Ако ли пък излезеше, трупаше се на пода в смачкани листове, които измитах всяка нощ. Мъкнех се през безкрайната пустиня, известна като Голямата засуха, Аризона.

Причината бе до голяма степен и това, че Пег бе толкова далеч, сред ония мумии от катакомбите на Мексико, че от три месеца във Венеция не бяхме виждали слънце, а само ситен дъжд, после мъгла, после пак ситен дъжд и пак мъгла, и после пак дъжд. Всяка нощ навличах студената памучна пижама, а на разсъмване бях целият в плесен. Възглавницата ми сутрин тънеше във влага, но не си спомнях с какви сънища съм я осоллил чак толкова много.

Надзърнах през прозореца към телефона, за който се ослушвах по цял ден и всеки ден, но който ни веднъж не звънна с предложение да авансира прекрасния ми роман, успя ли да го завърша, миналата година.

Наблюдавах как пръстите ми тромаво минават по клавишите на машината. Заприличаха ми на ръцете на мъртвия странник в клетката, разклащани от водата като водни анемонии, или на ръцете, невидените, на оня зад мен в трамвая.

И двамата ръкомахаха.

Бавно, бавно седнах на стола.

Нещо се блъскаше в гърдите ми като същество, което се удря в решетките на изпразнена клетка.

Някой ми дишаше във врата...

Трябваше да ги отпъдя и двамата. Трябваше някак си да ги укротя, за да успея да заспя.

От гърлото ми излезе остър звук, сякаш ей сега ще повър-на. Ала не повърнах.

Вместо това пръстите ми започнаха да печатат, да набиват буквата „x“ върху НЕОЗАГЛАВЕН РОМАН, докато го изличиха.

След това превъртях няколко празни реда и видях на хартията да се изписват следните думи: СМЪРТТА и после Е, и после ЗАНИМАНИЕ, и най-накрая САМОТНО.

Облещих се на заглавието, възкликнах и не спрях да пиша цял един час, докато не отпратих разискрения и шибан от дъжда трамвай нататък в пороя, докато не оставих лъвовата клетка да се напълни с черна морска вода, която нахлу бурно и измъкна мъртвеца на свобода...

Надолу от раменете, през мишниците, по дланите, през студените върхове на пръстите ми, върху страницата.

Като порой се изля мракът.

Засмях се от радост, че се е появил.

И се хвърлих в леглото.

През нощта се разкихах, кихах, кихах, кихах, изхабих цяла кутия със носни кърпички „Клинекс“, отчаян, че тази хрема никога няма да мине.

През нощта мъглата се сгъсти, а там отгатак, в залива, потънала и загубена някъде, една сирена за мъгла не спираше да вие. Като огромно морско животно, погинало отдавна, поело към гроба си в дълбините, оплакващо собствената си смърт, без опечалени и без съпоровождачи.

През нощта от прозореца ми лъхна вятър и разбърка изписаните страници върху бюрото. Чух листовете да просъскват като водите на канала, като онова дишане във врата ми, и най-сетне заспах.

Събудих се късно, на ярка светлина. С кихане стигнах до вратата, разтворих я широко и се измъкнах вън, където слънцето бе тъй ослепително, че си пожелах да бъда вечно жив, обзе ме срам, загдето като Ахав от „Моби Дик“ бях поискал да се отвърна от слънцето. Набързо се облякох. Дрехите ми от предишната нощ бяха още влажни. Сложих си къси панталони и жилетка, сетне обърнах джобовете на влажното сако, за да извадя буцата от мокра хартия, изтръскана от костюма на мъртвеца едва преди няколко часа.